

NEW YORK TIMES BESTSELLER

EVADARE DIN LAGĂRUL 14

Incredibila odisee a unui om
din Coreea de Nord până în lumea liberă

BLAINE HARDEN

„O POVESTE CAPTIVANTĂ, SPUSĂ FĂRĂ MENAJAMENTE.”
– BILL KELLER, *THE NEW YORK TIMES*

BLAINE HARDEN

EVADARE
DIN
LAGĂRUL 14

Incredibila odisee a unui om
din Coreea de Nord până în lumea liberă

Traducere de Adriana Ciorbaru
Cuvânt-înainte de Marius Oprea

CORINT

Autobiografia a constituit punctul de plecare pentru interviuri. A fost, de asemenea, sursa multor citate directe care le sunt atribuite în această carte lui Shin, membrilor familiei sale, prietenilor și gardienilor din vremea în care se afla în Coreea de Nord și în China. Dar fiecare gând și acțiune ale lui Shin în aceste pagini se bazează pe numeroasele întâlniri pe care le-am avut, în timpul cărora a dezvoltat și, în multe cazuri, a corectat informațiile din autobiografia coreeană.

Deși a fost cooperant, Shin părea să se teamă de discuțiile cu mine. Uneori, mă simțeam ca un dentist care lucrează fără anestezie. „Frezarea” a continuat, cu unele pauze, vreme de peste doi ani. Unele ședințe au avut pentru el un efect purificator; altele l-au deprimat.

Îi era greu să aibă încredere în mine. De fapt, după cum recunoaște, nu reușește să aibă încredere în nimeni. Este o consecință inevitabilă a felului în care a fost crescut. Gardienii l-au învățat să-și toarne părinții și prietenii, și presupune că toți cei pe care-i întâlnește vor dori, la rândul lor, să-l vândă.

Scriind această carte, și mie mi-a fost greu uneori să am încredere în el. În primul interviu m-a indus în eroare în legătură cu rolul pe care l-a jucat în moartea mamei lui și a continuat să o facă pe parcursul unei perioade îndelungate. Când și-a schimbat povestea, m-am întrebat ce altceva o mai fi născocit.

Faptele nu pot fi verificate când este vorba de Coreea de Nord. Nimeni din afară nu a vizitat lagărele pentru deținuții politici. Relatările despre ce se petrece acolo nu pot fi probate independent. Deși imaginile din satelit ne-au ajutat să înțelegem evenimentele din lagăre, transfugii rămân principala sursă de informații, iar motivele și credibilitatea lor pot fi puse uneori la îndoială. În Coreea de Sud și în alte părți, adeseori ei se luptă să-și câștige un trai, fiind gata să confirme ideile preconceptuate ale militanților

pentru drepturile omului, ale misionarilor anticomuniști și ale ideologilor de dreapta. Unii supraviețuitori ai lagărelor refuză să vorbească dacă nu sunt plătiți înainte. Alții repetă povești interesante pe care le-au auzit, dar la care nu au fost martori.

Chiar dacă Shin a rămas circumspect în ceea ce mă privește, mi-a răspuns la toate întrebările despre trecutul său care mi-au trecut prin minte. Viața lui poate părea incredibilă, dar se aseamănă cu experiențele altor deținuți din lagăre, precum și cu relațiile foștilor gardieni.

„Tot ce spune Shin corespunde cu ceea ce am auzit despre lagăre”, a declarat David Hawk, un specialist în drepturile omului care a stat de vorbă cu Shin și cu aproximativ șaiszeci de foști deținuți din lagărele de muncă pentru a scrie „Gulagul ascuns”, un raport care corelează relatările supraviețuitorilor cu imagini din satelit adnotate. Acesta a fost publicat pentru prima dată în 2003 de către Comitetul american pentru Drepturile Omului în Coreea de Nord și a fost actualizat pe măsură ce s-au obținut alte mărturii și imagini din satelit cu rezoluție superioară. Hawk mi-a spus că Shin, fiind născut și crescut în lagăr, cunoaște lucruri pe care alți supraviețuitori ai lagărelor nu le știu. Povestea lui Shin a fost verificată și de autorii lucrării *White Paper on Human Rights in North Korea 2008* (Cartea albă a drepturilor omului din Coreea de Nord) a Baroului Coreean. Aceștia au discutat în extenso cu Shin, precum și cu alți supraviețuitori ai lagărelor dornici să vorbească. După cum a scris Hawk, Coreea de Nord ar putea „dezminți, contrazice sau infirma” foarte ușor mărturia lui Shin și a altora, permițând experților din exterior să viziteze lagărele. Altfel, declară Hawk, mărturiile lor rămân în picioare.

Dacă statul nord-coreean ajunge cu adevărat la colaps, Shin ar putea avea dreptate când prezice că liderii lui, temându-se de judecata pentru crimele de război, vor demola lagărele înainte ca

acestea să poată fi văzute de anchetatori. După cum explica Kim Jong-il, „trebuie să ne învăluim într-o ceață groasă pentru a-i împiedica pe dușmani să afle ceva despre noi”⁸.

Utilizând puținele informații existente, am petrecut aproape trei ani scriind despre armata, conducerea, economia, penuria de alimente și încălcarea drepturilor omului din Coreea de Nord. Am interviuat zeci de fugari nord-coreeni, inclusiv trei foști deținuți din Lagărul 15 și un fost gardian și șofer care a lucrat în patru lagăre de muncă. Am discutat cu savanți și tehnocrați sud-coreeni care merg adesea în Coreea de Nord și am trecut în revistă cercetările științifice și memoriile personale despre lagăre. În Statele Unite ale Americii, am stat de vorbă pe îndelete cu americanii de origine coreeană cu care s-a împrietenit Shin.

Când citiți povestea lui Shin, nu uitați că mulți alți deținuți au îndurat greutăți asemănătoare, dacă nu mai rele, potrivit lui An Myeong Chul, un fost gardian și șofer: „Shin a avut o viață relativ ușoară după standardele altor copii din lagăr”, a spus An.

Detonând bombe nucleare, atacând Coreea de Sud și cultivând o reputație de beligeranță extremă, guvernul Coreei de Nord a instalat o stare de urgență semipermanentă în Peninsula coreeană.

Când binevoiește să intre în diplomația internațională, Coreea de Nord reușește întotdeauna să elimine tema drepturile omului de pe agenda negocierilor. Discuțiile Statelor Unite ale Americii cu Nordul s-au axat de obicei pe gestionarea crizei, pe rachetele și armele nucleare. Nici vorbă de lagărele de muncă.

„Nu s-a putut vorbi cu ei despre lagăre”, mi-a spus David Straub, care a lucrat în Departamentul de Stat în timpul administrațiilor Clinton și Bush și a fost responsabil de relația cu Phenianul. „Îi apucă nebunia când deschizi subiectul acesta.”

Lagărele nu au reușit să capteze atenția lumii. În Statele Unite ale Americii, în pofida articolelor din ziare, existența lor rămâne aproape necunoscută. Timp de câțiva ani în Washington, câțiva transfugi și supraviețuitori ai lagărelor nord-coreene s-au adunat în fiecare primăvară în fața la Capitoliu pentru discursuri și marșuri. Presa de la Washington le-a acordat prea puțină atenție. Unul din motive poate să fi fost limba. Cei mai mulți fugari vorbesc doar coreeana. La fel de important, într-o cultură media care se hrănește din celebritate, niciun star de cinema, idol pop sau câștigător al Premiului Nobel nu a ieșit în fața pentru a cere Occidentului să investească emoțional într-o problemă care nu este susținută de imagini video spectaculoase.

„Tibetanii îi au pe Dalai Lama și pe Richard Gere, birmanezii pe Aung San Suu Kyi, Darfurul pe Mia Farrow și George Clooney”, observa Suzanne Scholte, o veche militantă care a adus la Washington supraviețuitori ai lagărelor. „Pe nord-coreenii nu îi sprijină nicio personalitate.”

Shin mi-a spus că nu este demn să vorbească în numele zecilor de mii de oameni care încă trăiesc în lagăre. Îi este rușine de ce a făcut pentru a supraviețui și a evada. Nu și-a dat silința să învețe bine limba engleză, în parte pentru că nu vrea să-și spună povestea iar și iar într-o limbă care l-ar putea face important. Dar vrea cu disperare ca lumea să înțeleagă ceea ce Coreea de Nord se străduiește să ascundă. Povara lui este grea. Nimeni altcineva născut și crescut în lagăr n-a mai evadat pentru a putea explica ce se petrecea înăuntru – ce încă se petrece înăuntru.

CAPITOLUL 1

BĂIATUL CARE MÂNCA MÂNCAREA MAMEI

Shin și mama lui au trăit în zona cea mai bună a Lagărului 14: un „sat model” situat lângă o livadă și în apropierea câmpului unde a fost spânzurată mai târziu mama sa.

Fiecare dintre cele patruzeci de clădiri cu un nivel din sat adăpostea patru familii. Shin și mama lui aveau o cameră a lor, în care dormeau unul lângă altul pe podeaua din beton. Familiile împărțeau o bucătărie comună cu un singur bec și aveau curent electric doar două ore pe zi, de la patru la cinci dimineața și de la zece la unsprezece seara. Ferestrele erau din plastic gri, prea opace ca să vezi ceva prin ele. Camerele erau încălzite – în stilul coreean – cu ajutorul unei sobe cu cărbuni în bucătărie, cu conducte de încălzire care treceau pe sub podeaua dormitorului. Lagărul avea propriile mine de cărbune, așa că nu era greu să găsești cărbuni pentru încălzire.

Nu existau paturi, scaune sau mese. Nu exista apă curentă. Nu erau băi sau dușuri. Uneori, vara, deținuții care voiau să se îmbăieze se duceau la râu. Circa treizeci de familii aveau la dispoziție o fântână pentru apa de băut. De asemenea, foloseau în comun o latrină, împărțită în două pentru bărbați și femei. Era obligatoriu să

îți faci toate nevoile acolo, fiindcă excrețiile erau utilizate ca îngrășămintă pe ogoarele lagărului.

Dacă mama lui Shin își îndeplinea norma de muncă zilnică, putea să aducă acasă mâncare pentru seara aceea și pentru a doua zi. La patru dimineața, pregătea micul dejun și prânzul pentru fiul ei și pentru ea. Fiecare masă era la fel: terci de porumb, varză murată și ciorbă de varză. Este ceea ce a mâncat Shin aproape zilnic, timp de douăzeci și trei de ani, în afara situațiilor în care era supus înfometării drept pedeapsă.

Când era prea mic ca să meargă la școală, mama lui îl lăsa singur acasă dimineața și se întorcea la amiază pentru masă. Lui Shin îi era mereu foame și își mânca prânzul de cum pleca mama la muncă dimineața.

Îi mânca și porția ei.

Când femeia venea și nu mai găsea nimic de mâncare, se înfuria și își bătea fiul cu o sapă, o lopată sau orice altceva avea la îndemână. Unele bătăi erau la fel de violente ca acelea pe care le-a primit mai târziu de la gardieni.

Cu toate acestea, Shin lua cât de mult și cât de des putea din mâncarea mamei. Nu-i trecea prin cap că dacă îi mânca prânzul, ea avea să flămânzească. Mulți ani mai târziu, când ea era moartă, iar el locuia în Statele Unite ale Americii, avea să-mi spună că își iubea mama. Dar asta era retrospectiv, după ce aflase că un copil civilizat trebuie să-și iubească mama. Când se afla în lagăr – depinzând de ea pentru toate mesele, furându-i mâncarea, îndurându-i bătăile – vedea în ea un concurent în lupta pentru supraviețuire.

Numele ei era Jang Hye Gyung. Shin și-o amintește scundă și ușor rotofeie, cu brațe puternice. Era tunsă scurt, asemenea tuturor femeilor din lagăr, și trebuia să își acopere capul cu o basma albă legată la ceafă. Shin i-a descoperit data nașterii – 1 octombrie 1950 – într-un document pe care l-a văzut în timp ce a fost anchetat în închisoarea subterană.

Ea nu i-a vorbit vreodată despre trecut, familie sau despre motivul pentru care ajunsese în lagăr, iar el nu a întrebat niciodată. Existența lui ca fiu al ei fusese aranjată de gardieni. Aceștia îi aleseseră pe ea și pe bărbatul care a devenit tatăl lui Shin ca premii unul pentru celălalt într-o căsnicie „răsplată”.

În lagăr existau dormitoare separate pentru femei și pentru bărbați. A opta regulă a Lagărului 14, după cum fusese Shin obligat să o memoreze, spunea: „Deținuții care au contact sexual fără aprobare prealabilă vor fi împușcați imediat.”

Aceași regulă se aplica și în alte lagăre de muncă nord-coreene. Dacă în urma contactului sexual neautorizat rezulta o sarcină sau o naștere, femeia și copilul erau de obicei uciși, potrivit informațiilor pe care le-am obținut discutând cu un fost gardian și câțiva foști deținuți. Aceștia mi-au spus că femeile care se culcau cu gardienii pentru a primi mai multă mâncare sau o muncă mai ușoară știau la ce riscuri se expuneau. Dacă rămâneau gravide, dispăreau.

Căsătoria ca formă de răsplată era singura cale legală prin care deținuții puteau avea contact sexual. Aceasta era „oferită” prizonierilor ca premiu suprem pentru muncă susținută și denunțuri. La bărbați, vârsta potrivită pentru căsătorie era douăzeci și cinci de ani, la femei douăzeci și trei. Gardienii anunțau căsătorii de trei sau patru ori pe an, de obicei cu ocazia unor sărbători, ca de pildă de Anul Nou sau la aniversarea lui Kim Jong-il. Mirele și mireasa nu aveau mare lucru de spus în alegerea partenerului. Dacă unul dintre ei găsea că perechea aleasă era inacceptabil de bătrână sau urâtă, gardienii anulau uneori căsătoria. Dar în acest caz, nici bărbatul și nici femeia nu aveau dreptul să se mai căsătorească vreodată.

Tatăl lui Shin, Shin Gyung Suh, i-a spus acestuia că gardienii i-au dat-o pe Jang drept răsplată pentru iscusința lui ca strungar în

atelierul mecanic al lagărului. Mama lui Shin nu i-a spus niciodată de ce i se acordase onoarea căsătoriei.

Dar pentru ea, la fel ca pentru multe alte mirese din lagăr, căsătoria era un fel de promovare. Îi aducea o slujbă ceva mai bună și condiții de cazare superioare – satul model, în care existau o școală și o clinică. La scurtă vreme după căsătorie, a fost transferată acolo dintr-un dormitor aglomerat pentru muncitoarele de la fabrica de confecții a lagărului. Jang a primit o slujbă la o fermă din apropiere, de unde mai puteau fura porumb, orez și legume.

După căsătorie, mirilor li s-a permis să doarmă împreună cinci nopți consecutive. De atunci înainte, tatăl lui Shin, care a continuat să locuiască într-o baracă de la locul lui de muncă, a putut să o viziteze pe Jang de câteva ori pe an. Din relația lor au rezultat doi fii. Cel mai mare, He Geun, s-a născut în 1974, iar Shin opt ani mai târziu.

Frații de-abia dacă se cunoșteau între ei. Când Shin a venit pe lume, fratele său mai mare petrecea zece ore pe zi la școala primară. Când Shin a împlinit patru ani, fratele lui s-a mutat din casă la căminul școlii, așa cum erau obligați toți copiii la împlinirea vârstei de doisprezece ani.

Cât despre tatăl lui, Shin își amintește că uneori apărea noaptea și pleca dimineața devreme. Îi dădea puțină atenție băiatului, iar Shin a ajuns să fie indiferent la prezența lui.

În anii care au urmat evadării din lagăr, Shin a aflat că mulți oameni asociau căldura, siguranța și afecțiunea cu vorbele „mamă”, „tată” și „frate”. Nu era și cazul lui. Gardienii i-au învățat pe copiii din lagăr că erau prizonieri din cauza „păcatelor” părinților lor și le-au spus că trebuia să le fie veșnic rușine pentru sângele lor trădător, însă puteau totuși să își „spele” păcatele înnăscute muncind din greu, supunându-se gardienilor și dându-le informații despre părinți. A zecea regulă a Lagărului 14 spunea că un deținut trebuie

să vadă în fiecare gardian un învățător. Lui Shin i se părea logic. Tot timpul în copilăria și adolescența lui, părinții erau epuizați, distanți și necomunicativi.

Shin a fost un copil costeliv, lipsit de curiozitate și fără prieteni, care credea doar în vorbele gardienilor despre mântuirea prin tur-nătorie. Felul în care înțelegea binele și răul a fost influențat însă de întâlnirile dintre mama lui și gardieni la care a fost martor.

Când avea zece ani, Shin a plecat într-o seară să-și caute mama. Îi era foame și era vremea ca ea să pregătească masa. S-a dus la câmpul de orez din apropiere pe care lucra mama lui și a întrebato pe o femeie dacă o văzuse.

— Face curățenie la *bowijidowon*, i-a spus aceasta, arătând spre ghereta gardianului care supraveghea munca la câmpul de orez.

Shin s-a dus acolo și a găsit ușa din față încuiată. A tras cu ochiul printr-un geam lateral și a văzut-o pe mama lui în genunchi, frecând podeaua. Apoi, în câmpul lui vizual a apărut *bowijidowon*-ul. A luat-o pe mama lui pe la spate și a început să o pipăie. Femeia nu a opus nicio rezistență. Amândoi și-au scos hainele. Shin i-a urmărit făcând sex.

N-a întrebat-o niciodată pe mama lui despre ce văzuse și nu i-a pomenit nimic despre întâmplare tatălui.

În același an, elevilor din clasa lui Shin de la școala primară li s-a cerut să se ofere voluntar să-și ajute părinții la muncă. Shin și-a urmat mama într-o dimineață la câmp, la plantat răsaduri de orez. Femeia părea să nu se simtă bine și a rămas în urmă cu munca. Cu puțin înainte de pauza de masă, i-a captat atenția unui gardian.

— Târfă, a strigat la ea.

„Târfă” era forma standard de adresare când gardienii vorbeau cu deținutele. Lui Shin și altor deținuți de sex masculin gardienii le spuneau de obicei „pui de târfă”.

— Oi vrea să te îmbuibi când nici să plantezi orez nu ești în stare? a urlat gardianul.

Ea s-a scuzat, dar gardianul era din ce în ce mai furios.

— Târfa asta este obraznică, a țipat el și a inventat o pedeapsă pentru ea. Du-te și stai în genunchi cu mâinile sus, acolo pe movilă. Rămâi așa până mă întorc de la masă.

Mama lui Shin a stat în acea poziție, în plin soare, timp de o oră și jumătate, cu brațele ridicate către cer. Băiatul stătea lângă ea și o privea. Nu știa ce să spună. Nu a zis nimic.

Când a revenit, gardianul i-a ordonat mamei lui Shin să se întoarcă la muncă. Slăbită și flămândă, femeia a leșinat pe la mijlocul după-amiezii. Shin a dat fuga la gardian, cerșindu-i ajutor. Alți muncitori au tras-o într-un loc la umbră, unde și-a recăpătat cunoștința.

În acea seară, Shin s-a dus împreună cu mama lui la o adunare de „luptă ideologică”, o ședință obligatorie de autocritică. Mama lui Shin a căzut din nou în genunchi când patruzeci de colegi de la fermă au urmat exemplul *bowijidowon*-ului și au pedepsit-o pentru că nu și-a îndeplinit norma de muncă.

În nopțile de vară, Shin și alți băieți din sat se furișau în livada care se afla la nord de clădirile de beton în care locuiau. Culegeau pere și castraveți necopți și îi mâncau cât de repede puteau. Când erau prinși, gardienii îi băteau cu bastoanele și le tăiau rația de prânz de la școală pentru câteva zile.

Gardienilor nu le păsa totuși dacă Shin și amicii lui mâncau șobolani, broaște, șerpi și insecte. Acestea se găseau din belșug pe întinderea lagărului, care utiliza puține pesticide, însă folosea reziduurile umane pentru fertilizarea terenurilor agricole și nu furniza apă pentru baie sau pentru curățarea latrinelor.

Hrana cu șobolani, pe lângă că umplea stomacurile goale, era esențială pentru supraviețuire. Carnea lor putea preveni pelagra, o boală uneori fatală care făcea ravagii în lagăr, mai ales în timpul iernii. Pelagra, consecință a unui regim alimentar lipsit de proteine și vitamina B3, provoca bolnavilor o stare de moleșală, leziuni ale pielii, diaree și demență; constituia o cauză frecventă de deces.

Shin făcuse o pasiune din prinsul și friptul șobolanilor. Îi vâna prin casă, pe câmpuri și în latrină. Seara se întâlnea cu prietenii la școala primară, unde exista un grătar cu cărbuni, și îi frigeau. Shin îi jupuia, le scotea măruntaiele, săra ceea ce rămânea și mânca restul – carne, oase, labe.

Vara târziu și toamna, când câmpurile erau pline de lăcuste și libelule, Shin prindea insectele și le perpelea la foc pe frigărui făcute din tulpini de coada-vulpiei. În pădurile din munți, unde elevii erau trimiși adeseori să adune vreascuri, Shin mânca struguri sălbatici, acrișe și zmeură coreeană.

Iarna, primăvara și vara devreme se găsea mai puțină mâncare. Shin și ceilalți băieți încercau atunci strategii care, după spusele prizonierilor mai vechi, te ajutau să rabzi mai ușor foamea. Își mâncau puțină hrană fără apă sau supă, după teoria că lichidele accelerează digestia și grăbesc întoarcerea junghiurilor de foame. De asemenea, se abțineau de la defecat, crezând că în acest fel se vor simți plini și mai puțin obsedați de mâncare. O metodă alternativă era de inspirație bovină: regurgitau o masă recentă și o mâncau din nou. Shin a încercat de câteva ori, dar metoda nu i-a potolit foamea.

Vara, când copiii erau trimiși la câmp pentru a ajuta la sădit și plivit, era sezonul de vârf pentru șobolani și șoareci de câmp. Shin își amintește că mânca astfel de animale în fiecare zi. Momentele cele mai fericite ale copilăriei sale au fost cele în care a avut burta plină.

* * *

„Problema alimentară”, după cum i se spune adesea în Coreea de Nord, nu este specifică lagărelor de muncă, ci a afectat dezvoltarea fizică a câtorva milioane de oameni din întreaga țară. Adolescenții care au fugit din Coreea de Nord în ultimul deceniu sunt, în medie, cu doisprezece centimetri mai scunzi și cu unsprezece kilograme mai slabi decât băieții care au crescut în Coreea de Sud¹.

Retardul mental provocat de subnutriția din primii ani de viață afectează aproximativ un sfert din tinerii nord-coreeni chemați la recrutarea în armată, potrivit Consiliului Național de Informații, un institut de cercetare care aparține comunității de informații a Statelor Unite ale Americii. Raportul său arată că dizabilitățile intelectuale provocate de foame în rândul tinerilor ar afecta dezvoltarea economică chiar dacă țara s-ar deschide către exterior sau s-ar uni cu Sudul.

Din anii 1990 încoace, Coreea de Nord nu a fost capabilă să producă pe plan intern, să cumpere sau să furnizeze hrană suficientă pentru populația sa. Foametea de la mijlocul anilor 1990 a ucis în jur de un milion de nord-coreeni. O rată similară a decesului în Statele Unite ale Americii ar însemna curmarea a douăsprezece milioane de vieți.

Criza alimentară a Nordului s-a ameliorat pe la sfârșitul anilor 1990, când guvernul a acceptat să primească alimentele oferite de comunitatea internațională. SUA au devenit cel mai important donator al Coreei de Nord, rămânându-i totuși cel mai demonizat dușman.

În fiecare an, Coreea de Nord ar trebui să producă peste cinci milioane de tone de orez și cereale pentru a-și hrăni populația de douăzeci și trei de milioane de oameni. Producția este mai mică decât cea necesară, de obicei cu circa un milion de tone. Cu iernile lungi și ținutul muntos, țara este lipsită de teren arabil, nu oferă

stimulente fermierilor și nu își poate permite combustibil sau echipament agricol modern.

Ani de zile, țara a reușit cu chiu cu vai să evite o catastrofă alimentară mulțumită subvențiilor Moscovei. Când Uniunea Sovietică s-a prăbușit, subvențiile au dispărut și economia centralizată a Coreei de Nord a încetat să funcționeze. Nu mai avea combustibil gratuit pentru fabricile vechi, nu mai dispunea de o piață garantată pentru marfa sa adeseori de calitate proastă și nu mai avea acces la îngrășămintele chimice de producție sovietică de care fermele de stat deveniseră dependente.

Vreme de câțiva ani, Coreea de Sud a oferit ajutoare, dând Phenianului jumătate de milion de tone de îngrășămintă pe an ca parte a „Politicii razei de soare” menite să reducă tensiunile dintre nord și sud.

Când, în 2008, noua conducere de la Seul a oprit donațiile de îngrășămintă, Coreea de Nord a încercat să se descurce pe plan intern așa cum a făcut decenii întregi în lagărele sale de muncă. A cerut populației să facă *toibee*, un îngrășământ produs prin amestecarea excrementelor umane cu cenușă. În iernile recente, din toaletele publice din orașele de pe tot cuprinsul țării s-au colectat reziduurile umane înghețate. Fabricilor, întreprinderilor publice și comunităților li s-a comandat să producă două tone de *toibee*, potrivit organizației caritabile budiste Good Friends care are informatori în Coreea de Nord. Primăvara, excrementele erau uscate la aer înainte de a fi transportate la fermele de stat. Dar îngrășămintele organice nu au înlocuit produsele chimice de care depindeau fermele de stat.

Închis în spatele unui gard electrificat în timpul anilor 1990, Shin nu avea habar că foametea afecta milioane de compatrioți. Nici el, nici părinții lui (din câte știa Shin) nu au auzit că guvernul

de-abia reușea să hrănească armata sau că oamenii mureau de inaniție în apartamentele lor din orașele nord-coreene, inclusiv în capitală.

Nu știau că zeci de mii de nord-coreeni își abandonaseră locuințele și se duceau în China în căutarea hranei. Nici nu beneficiau de ajutoarele alimentare în valoare de miliarde de dolari care ajungeau în Coreea de Nord. În timpul acelor ani haotici în care guvernul lui Kim Jong-il nu mai reușea să mențină țara pe linia de plutire, experții din Occident scriau cărți cu titluri apocaliptice precum „Sfârșitul Coreei de Nord”.

Sfârșitul nu era vizibil din interiorul Lagărului 14, care își asigura toate cele necesare traiului, în afară de sare.

Prizonierii cultivau porumb și varză. În regimul de sclavie în care munceau, produceau la costuri scăzute legume și fructe, carne de porc și pește de crescătorie, și făceau uniforme, ciment, ceramică și sticlărie pentru economia în ruină din afara gardului.

Shin și mama lui au fost nefericiți și flămânzi în timpul foamei, dar nu mai mult decât erau obișnuiți. Băiatul a trăit ca înainte, vânând șobolani, furând mâncarea mamei și îndurându-i bătăile.

CAPITOLUL 2

PERIOADA ȘCOLII

Învățătorul s-a hotărât să facă o percheziție-surpriză și a scotocit buzunarele celor patruzeci de copii în vârstă de șase ani din clasa lui Shin.

Când a terminat, a găsit cinci boabe de porumb. Toate aparțineau unei fetițe scunde, slabe și, după cum își amintește Shin, foarte drăguțe. Nu mai știe cum o chema, dar toate celelalte amănunte ale acelei zile de școală din iunie 1989 i-au rămas întipărite în minte.

Învățătorul era în toane proaste când s-a apucat să-i caute prin buzunare. Când a găsit porumbul, a răbufnit.

— Târfă, ai furat porumb? Vrei să ți se taie mâinile?

I-a ordonat fetei să vină în fața clasei și să îngenuncheze. Cu arătătorul lung din lemn, a lovit-o în cap iar și iar. Shin și colegii lui au urmărit în tăcere cum pe cap îi creșteau cucuie. Din nas îi curgea sânge. Fata s-a prăbușit pe podeaua de beton. Shin și alți copii au ridicat-o și au dus-o acasă, la o fermă de porci din apropierea școlii. Mai târziu, în cursul acelei nopți, fetița a murit. Paragraful 3 al celei de a treia legi a Lagărului 14 spunea: „Deținuții care fură sau ascund mâncare vor fi împușcați imediat.”

Shin văzuse că profesorii nu luau de obicei în serios această regulă. Dacă găseau mâncare în buzunarul unui elev, îi administrau câteva scatoalce. Dar de multe ori treceau cu vederea. De aceea, Shin și alți elevi își încercau adeseori norocul. Fetița cea drăguță avusese pur și simplu ghinion, după părerea lui Shin.

Fusese instruit de gardieni și profesori să creadă că de fiecare dată când era bătut, merita – din cauza sângelui trădător pe care îl moștenise de la părinți. Cazul fetei nu era diferit. Shin găsea că pedeapsa era corectă și cuvenită și nu s-a supărat niciodată pe învățător pentru că a ucis-o. Credea că și ceilalți colegi simțeau la fel.

A doua zi la școală nu a vorbit nimeni despre bătaie. Nimic nu s-a schimbat în clasă. Din câte și-a dat seama Shin, învățătorul nu a fost sancționat pentru ceea ce făcuse.

Shin a făcut primii cinci ani de școală primară cu același învățător, care avea vreo treizeci de ani, purta uniformă și un pistol în tocul de la șold. În pauzele dintre ore le dădea voie să joace „piatră, foarfece, hârtie”. Sâmbăta îi lăsa o oră sau două pentru a se desăduchea unul pe celălalt. Shin nu i-a aflat niciodată numele.

În școala elementară, Shin a fost învățat să se ridice în picioare, să se incline în fața profesorilor și să nu-i privească niciodată în ochi. La începutul școlii a primit o uniformă: pantalonii, cămașa, un maiou și o pereche de ghete. Erau schimbate o dată la doi ani, cu toate că începeau să se uzeze după numai o lună sau două.

Uneori, ca recompensă specială pentru munca susținută, elevilor li se distribuia săpun. Shin nu se remarcă prin hărnicie, așa că rareori a avut contact cu săpunul. De murdărie și sudoare, pantalonii îi erau țepeni parcă ar fi fost făcuți din carton. Dacă se scărpină cu unghia, se lua straturi de jeg. Când era prea frig ca să se îmbăieze în râu sau să stea în ploaie, Shin, mama lui și colegii miroseau ca animalele de la fermă. Iarna, toată lumea avea genunchii

negri de la murdărie. Mama lui Shin îi cosea chiloți și ciorapi din zdrențe. După moartea ei, n-a mai purtat chiloți și s-a chinuit să găsească zdrențe cu care să își căptușească ghetetele.

Școala, un grup de clădiri ușor vizibil în fotografiile din satelit, era la vreo șapte minute de mers pe jos de casa lui Shin. Avea geamurile din sticlă, nu din vinil. Aceasta era singura extravagantă. Asemenea casei mamei, școala era făcută din beton. Învățătorul stătea pe un podium în fața tablei. Băieții și fetele erau așezați separat de o parte și de alta a culoarului central. Dacă în orice clasă din Coreea de Nord portretele lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il sunt atârinate la loc de cinste, aici nu erau de găsit.

În schimb, școala îi învăța pe copii să citească și să socotească la nivel elementar, îi instruia în regulile lagărului și le reamintea permanent de sângele lor păcătos. Elevii din ciclul primar mergeau la școală șase zile pe săptămână. La ciclul secundar, programul era de șapte zile pe săptămână, cu o zi liberă pe lună.

— Trebuie să spălați păcatele mamelor și taților voștri, așa că munciți cu sânge! le spunea directorul în timpul adunărilor.

Ziua de cursuri începea la ora opt cu o ședință numită *chonghwa*. Cuvântul înseamnă armonie deplină, dar era de fapt o ocazie pentru profesor de a-i critica pe elevi pentru ceea ce greșiseră în ziua precedentă. Prezența se verifica de două ori pe zi. Absențele nu erau permise, oricât de bolnav ar fi fost un elev. Shin și-a ajutat uneori colegii să aducă un elev bolnav la școală. El însuși a fost arareori bolnav, în afara răcelilor ocazionale. A fost vaccinat o singură dată, pentru variolă.

Shin a învățat să citească și să scrie alfabetul coreean exersând pe hârtie făcută în lagăr din pănuși de porumb. În fiecare trimestru primea un caiet cu 24 de pagini. Drept creion folosea adeseori un băț de lemn carbonizat ascuțit. Nu știa că există radiere. Nu se făceau exerciții de citit, de vreme ce singura carte aparținea

învățătorului. Ca exerciții de scris, elevii aveau de explicat de ce nu munciseră așa cum se cuvine și încălcase ră regulile.

Shin a învățat adunarea și scăderea, dar nu și înmulțirea și împărțirea. Chiar și astăzi, când are nevoie să facă o înmulțire, adună o coloană de numere.

Educația fizică însemna alergat pe afară și joacă pe barele de fier din curtea școlii. Uneori elevii coborau la râu și adunau melci pentru învățător. Nu se practicau jocuri cu mingea. Shin a văzut pentru prima oară o minge de fotbal la vârsta de douăzeci și trei de ani, după ce a ajuns în China.

Obiectivele școlare pe termen lung pentru elevi puteau fi deduse din ceea ce profesorii nu-și băteau capul să predea. Shin a învățat la școală că țara lor era un stat independent și a aflat de existența automobilelor și a trenurilor. (Nu a fost tocmai o revelație, odată ce Shin văzuse gardieni care conduceau mașini, iar în colțul sud-vestic al lagărului exista o gară.) Dar profesorii nu au pomenit nimic despre geografia Coreei de Nord sau a statelor vecine, despre istoria țării sau despre conducătorii ei. Shin avea doar o vagă idee despre cine erau Marele Conducător și Iubitul Conducător.

La școală nu se puteau pune întrebări. Acestea îi înfuriau pe dascăli care ajungeau să îi bată. Profesorii vorbeau; elevii ascultau. Repetând în clasă, Shin a ajuns să stăpânească alfabetul și gramatica elementară. A învățat cum să pronunțe cuvintele, dar de multe ori nu avea idee ce însemnau. Învățătorul l-a făcut să-i fie frică, la un nivel intuitiv, să încerce să obțină mai multe informații.

Shin nu a întâlnit niciodată vreun copil născut în afara lagărului. Se pare că școala la care mergea era rezervată copiilor ca el, progenituri ale căsniciilor-răsplată. Din câte auzise, copiii născuți în exterior și veniți în lagăr împreună cu părinții nu erau școlarizați, ci ținuți în zonele cele mai îndepărtate ale lagărului, Văile 4 și 5.

În consecință, profesorii puteau forma mintea și valorile elevilor fără a fi contraziși de copiii care ar fi putut avea oareșce cunoștințe despre ceea ce se afla dincolo de gard.

Nu era niciun secret în legătură cu ce îi aștepta pe Shin și pe colegii lui. Ciclul primar și secundar al școlii îi pregătea pentru munca grea. Iarna, copiii curățau zăpada, tăiau lemne și cărau carbuni pentru încălzirea școlii. Toți elevii (în jur de o mie) erau mobilizați la curățarea latrinelor din satul Bowiwon în care locuiau gardienii, unii împreună cu soțiile și copiii. Shin și colegii lui treceau de la casă la casă spărgând fecalele înghețate cu săpăliga și încărcând reziduurile cu mâinile goale (nu existau mănuși pentru prizonierii din lagăr) în *jige**. Apoi duceau excrementele pe câmpurile din apropiere, târându-le sau cărându-le în spate.

În zilele mai frumoase, clasa lui Shin mergea uneori, după-amiaza, după ore, pe dealurile sau munții din spatele școlii pentru a strânge fructe, ciuperci sau plante medicinale pentru gardieni. Deși contravenea regulilor, adeseori își burdușeau și ei uniformele cu ferigi și le duceau mamelor acasă pentru a le găti. Culegeau ciuperci albe în aprilie și rășcovi în octombrie. În timpul acestor plimbări lungi, copiii aveau voie să vorbească unii cu alții. Segregația dintre sexe nu mai era așa de strictă – băieții și fetele munceau, chicoteau și se jucau împreună.

Shin a început clasa întâi odată cu alți doi copii de la el din sat – Hong Sung Jo, un băiat, și Moon Sung Sim, o fată. Au mers împreună la școală timp de cinci ani și au stat în aceeași clasă. În ciclul secundar au petrecut alți cinci ani unul în compania celorlalți.

Pentru Shin, Hong Sung Jo era cel mai apropiat tovarăș. Jucau „cinci pietre” între orele de curs. Mamele lor lucrau la aceeași fermă. Totuși, niciunul dintre băieți nu l-a invitat pe celălalt acasă,

* Cadru folosit pentru cărat greutăți în spate (n. trad.).

la joacă. Încrederea între prieteni era otrăvită de lupta pentru hrană și presiunea turnatului. Încercând să câștige rații suplimentare de mâncare, copiii le spuneau profesorilor și gardienilor ce mâncau, ce purtau și ce spuneau vecinii.

Și pedeapsa colectivă de la școală îi întorcea pe colegi unii împotriva celorlalți. Clasa lui Shin primea adeseori sarcina de a planta un număr de copaci sau de a strânge o anumită cantitate de ghinde. Dacă nu reușea să își facă norma, toată lumea era penalizată. Profesorii le ordonau copiilor să își cedeze rația de la prânz (pentru o zi sau uneori chiar o săptămână) în favoarea copiilor din altă clasă care își făcuse norma. La muncă, Shin era de obicei lent, uneori ultimul.

Pe măsură ce copiii creșteau, sarcinile le ocupau din ce în ce mai mult timp și erau mai grele. În perioada „strângerii buruienilor”, activitate care avea loc din iunie până în august, elevii de la ciclul primar smulgeau buruieni din lanurile de porumb, fasole și sorg de la patru dimineața până ce se lăsa întunericul.

Ajunși la ciclul secundar, Shin și colegii lui de-abia știau să citească. Dar instrucția la clasă luase sfârșit. Profesorii deveniseră maiștri. Ciclul secundar pava drumul pentru munca în mină, la câmp sau la pădure. La sfârșitul unei zile, clasa se aduna pentru sedințe lungi de autocritică.

Shin a intrat pentru prima oară într-o mină de cărbune la vârsta de zece ani. El și alți cinci colegi de clasă (trei băieți și trei fete, inclusiv vecina lui, Moon Sung Sim) au coborât printr-un puț adânc în abataj. Treaba lor era să încarce cărbuni în vagonetele de două tone și să le împingă sus pe șine până într-o zonă de depozitare temporară. Pentru a-și îndeplini norma zilnică, trebuiau să urce pe deal patru vagonete pline.

S-au chinuit toată dimineața cu primele două. După prânzul cu mălai și varză murată, copiii epuizați, cu fețele și hainele pline

de praf de cărbune, se întorceau în abataj, folosind lumânări pentru a-și lumina calea în bezna minei.

Într-o zi, împingând al treilea vagonet, Moon Sung Sim și-a pierdut echilibrul și un picior i-a alunecat sub o roată de oțel. Shin, care era lângă ea, a auzit un țipăt. A încercat să ajute fata chircită de durere, transpirată, să-și scoată gheata. Degetul mare de la picior îi era zdrobit și plin de sânge. Un alt elev a improvisat un garou, legându-i un șiret în jurul gleznei.

Shin și alți doi băieți au așezat-o pe Moon într-un vagonet gol și au scos-o afară. Apoi au dus-o la spitalul lagărului, unde degetul mare zdrobit i-a fost amputat fără anestezie și tratat cu apă sărată.

Pe lângă munca fizică grea, elevii din ciclul secundar își petreceau destul timp găsindu-și greșeli lor înșiși și unul altuia. Scriau în caietele din pănuși, pregătindu-se pentru ședințele de autocenzură care aveau loc după masa de seară. La fiecare întâlnire, în jur de zece elevi trebuiau să își recunoască o vină sau alta.

Shin încerca să se vadă cu colegii înainte de aceste ședințe pentru a stabili cine ce va mărturisi. Inventau păcate care aveau să fie pe placul profesorilor, fără a atrage pedepse draconice. Shin își amintește că a mărturisit că a mâncat câteva boabe de porumb pe care le-a găsit pe jos și că a tras un pui de somn când a găsit prilejul. Dacă elevii spuneau suficiente păcate, pedepsele constau de obicei dintr-o lovitură peste ceafă și avertismentul de a munci cu mai mult spor.

Înghesuți unii în alții, douăzeci și cinci de băieți dormeau pe podeaua de beton din căminul școlii secundare. Cei mai rezistenți dormeau aproape – dar nu prea aproape – de locul în dreptul căruia trecea pe sub podea o conductă de încălzire. Băieții mai pîr-pirii, printre care se număra și Shin, aveau locuri mai departe de

sursa de căldură și de multe ori tremurau toată noaptea. Unii nu aveau de ales și erau nevoiți să doarmă chiar deasupra conductei, unde riscau arsuri grave când se puneau mai mulți cărbuni pe foc.

Shin își aduce aminte de un băiat de doisprezece ani voinic, bine făcut, pe nume Ryu Hak Chul. Acesta dormea unde voia și era singurul care îndrăznea să înfrunte un profesor.

Ryu și-a abandonat munca într-o zi și acest gest fost raportat cu promptitudine. Profesorul a trimis clasa lui Shin să-l găsească pe băiatul absent.

— De ce ai plecat de la muncă? l-a întrebat profesorul pe Ryu când, după ce fusese găsit, se întorceau cu toții la școală.

Spre uimirea lui Shin, Ryu nu s-a scuzat.

— Mi-a fost foame și m-am dus să mănânc, a spus pe un ton impasibil.

Profesorul a fost la fel de uluit.

— Puiul ăsta de târfă îndrăznește să răspundă?

A ordonat copiilor să-l lege pe Ryu de un copac. I-au scos cămașa și l-au legat cu sârmă.

— Bateți-l până ce își vine în fire, a spus profesorul.

Fără să stea o clipă pe gânduri, Shin s-a apucat să-l lovească pe Ryu, împreună cu ceilalți colegi.

CAPITOLUL 3

CREMA SOCIETĂȚII

Shin avea nouă ani când a înțeles cum funcționează sistemul de caste nord-coreean.

El și vreo treizeci de colegi de clasă se duceau într-o zi de început de primăvară la gară, trimiși de învățător să strângă cărbunii care se vărsaseră din vagoane la încărcare. Gara se afla în apropierea colțului sud-vestic al Lagărului 14 și pentru a ajunge acolo de la școală elevii aveau de trecut prin complexul Bowiwon, construit pe o faleză deasupra râului Taedong. Copiii gardienilor locuiau în complex și tot acolo mergeau la școală.

Văzându-i trecând, copiii gardienilor au început să strige de sus la Shin și la colegii lui:

— Vin puii de târfă reacționari!

O ploaie de pietre de mărimea pumnului s-a revărsat asupra copiilor de deținuți. Râul fiind dedesubt și faleza deasupra, copiii nu aveau unde să se ascundă. O piatră l-a lovit pe Shin drept în față, sub ochiul stâng, provocându-i o tăietură adâncă. Shin și colegii lui au luat-o la fugă țipând pe drumul plin de praf, încercând să își apere capetele cu brațele.

O a doua piatră l-a lovit pe Shin în cap, punându-l la pământ. Când și-a mai revenit, ploaia de pietre încetase. Mulți dintre colegi

gemeau și sângerau. Moon, vecina și colega lui care își pierduse degetul mare de la picior în mină, a fost doborâtă. Șeful clasei lui Shin, Hong Joo Hyun, care avea sarcina de a-i supraveghea pe colegi la muncă, era, și el, la pământ.

În acea dimineață, la școală, învățătorul le spusese să se grăbească să ajungă la gară și să se apuce de treabă. Avea să vină și el acolo ceva mai târziu.

Când învățătorul i-a ajuns, în sfârșit, pe elevi din urmă și i-a găsit întinși pe jos plini de sânge, s-a înfuriat.

— Cum de nu sunteți încă la muncă? a strigat.

Elevii au întrebat timid ce era de făcut cu colegii care nu-și recăpătaseră cunoștința.

— Luați-i în spate și cărați-i, i-a instruit învățătorul. Treaba voastră este să munciți și atâta tot.

De atunci înainte, de câte ori se întâmpla să vadă vreun copil Bowiwon undeva în lagăr, Shin grăbea pasul, dacă putea, în direcția opusă.

Copiii Bowiwon aveau toate motivele să arunce cu pietre în cei ca Shin. Sângele lui, de progenitură al unor păcătoși, era mânjit în cel mai grav mod imaginabil. Copiii Bowiwon proveneau însă din familii ale căror origini fuseseră sfințite de Marele Conducător.

Pentru a-și identifica și izola dușmanii politici, Kim Ir-sen a creat în 1957 o ordine ierarhică neofeudală, bazată pe origini. Guvernul a clasificat și, într-o măsură considerabilă, a segregat întreaga populație nord-coreeană în funcție de cât de sănătoase sunt originile locuitorilor. Coreea de Nord se autointitula Paradisul muncitorilor, dar cu toate că susține devotamentul pentru idealurile comuniste de egalitate, a inventat unul dintre cele mai stricte sisteme de caste din lume.

Au fost create trei clase mari, cu cincizeci și una de subgrupe. La vârf, membrii clasei privilegiate puteau obține slujbe în guvern, în Partidul Muncitorilor din Coreea, grade de ofițer în armată și în serviciile de informații. Această clasă includea țărani, familii ale soldaților uciși în timpul Războiului Coreean, familii ale trupelor care luptaseră în regimul Kim Ir-sen împotriva ocupației japoneze și funcționari guvernamentali.

Următorul nivel era clasa medie sau neutră care includea soldați, tehnicieni și profesori. Jos de tot era clasa ostilă, ai cărei membri erau bănuți că se opun guvernului. Printre aceștia se numărau foștii deținători de proprietăți, rudele coreenilor care fugiseră în Coreea de Sud, creștinii și cei care lucraseră pentru guvernul colonial japonez care controlase Peninsula Coreeană înainte de cel de-al Doilea Război Mondial. Descendenții lor lucrează acum în mine și în fabrici. Nu au voie să meargă la facultate.

Sistemul dicta nu numai ce carieră puteau urma, ci și zona în care aveau voie să locuiască, clasei privilegiate permițându-i-se să trăiască în Phenian și în împrejurimi. Mulți membri ai clasei ostile au fost strămutați în provincii îndepărtate de-a lungul graniței cu China. Unii membri ai clasei medii au urcat în sistem intrând în Armata Poporului Coreean, remarcându-se în serviciu și, cu ceva noroc și relații, asigurându-și chiar un rang modest în partidul de guvernământ.

De asemenea, dezvoltarea rapidă a piețelor private i-a îmbogățit pe unii comercianți din clasele neutră și ostilă, ceea ce le-a permis să își cumpere drumul spre standarde de trai mai bune decât ale unor membri ai elitei politice¹.

Totuși, pentru pozițiile guvernamentale, apartenența familială hotăra aproape totul – inclusiv cine avea dreptul să arunce cu pietre în Shin.

Singurii nord-coreeni considerați demni de încredere pentru a deveni gardieni în lagărele pentru deținuții politici erau oamenii precum An Myeong Chul, fiul unui ofițer de informații nord-coreean.

„În Lagărul 14, nimic nu amintea de normalitate. Nimic bun nu era de așteptat de la ziua de mâine, în afara nădejzii într-o masă care să îți umple stomacul – întotdeauna aceeași, anume o mână de mălai și un blid de ciorbă din varză acră, primite de la cazan, la capătul unei zile de muncă istovitoare. Nicio speranță, niciun alt gând. O lume în care singura certitudine era aceea că poți oricând să fii pedepsit, că moartea te privește întotdeauna din spate și te așteaptă, răbdătoare, ca pe o pradă sigură.”

– MARIUS OPREA

Lagărele de muncă din Coreea de Nord au o existență mult mai îndelungată decât a Gulagului sovietic și a lagărelor de concentrare naziste. Chiar dacă fotografiile făcute din satelit sunt mai mult decât grăitoare, guvernul nord-coreean neagă prezența acestor închisori. Nicio persoană născută în lagăr nu a reușit vreodată să evadeze – nimeni, cu excepția lui Shin Dong-hyuk, care a scăpat din acel infern și a povestit ce se întâmplă acolo.

În *Evadare din Lagărul 14*, un bestseller publicat în 22 de țări, printre care Brazilia, Japonia, Rusia și China, jurnalistul american Blaine Harden dezvăluie secretele celui mai represiv sistem totalitar din lume, prin intermediul relatării înfiorătoare a lui Shin, un băiat care nu știa nimic despre lumea de afară, devenise de mic un turnător și fusese obligat să asiste la execuția familiei sale.

O poveste despre suferință și curaj, supraviețuire și speranță, cartea de față este o mărturie șocantă despre evenimentele din spatele gardului electrificat.

„O carte remarcabilă, care ar trebui să facă parte din bibliografia oricărei programe de liceu și a orelor de educație civică din facultăți.”

– THE SEATTLE TIMES

ISBN: 978-973-135-756-0

9 789731 135756 0

www.grupulcorint.ro